

29.11.2021

Asia: VNS 5/2021 vp Kehityspolitiikan ylivaalikautinen selonteko
<https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/VNS+5/2021>

Aika: tiistai 30.11.2021 klo 12.30

UN Women Suomi kiittää mahdollisuudesta lausua liittyen kehityspolitiikan ylivaalikautiseen selontekoon. Kehityspolitiikan ylivaalikautiset periaatteet luovat tärkeän pohjan sille, että Suomen pitkäjänteinen kehitysyhteistyö jatkuu myös tulevien hallitusten aikana. **On hienoa, että naisten ja tyttöjen oikeudet ovat yhtenä päätavoitealueena myös ylivaalikautisissa kehityspolitiikan linjauksissa.** Jotta naisten ja tyttöjen oikeuksia todella voidaan edistää, tulisi **sukupuolinäkökulma huomioida kaikessa Suomen kehityspolitiikassa kautta linjan**, ei vain omana osa-alueenaan.

On hienoa, että lähes kaikki puolueet ovat sitoutuneet selonteossa linjattuihin yhteisiin kehityspoliittisiin tavoitteisiin. Yhteisen politikkasitoumuksen tulee myös näkyä käytännössä siten, etteivät esimerkiksi vuoden 2015 kehitysyhteistyövarojen leikkausten kaltaiset toimet toistu.

Pitkäjänteisyys ja politiikkajohdonmukaisuus vaativat toteutuakseen selkeät tavoitteet ja mittarit, synergioiden ja ristiriitojen tunnistuksen, toimijoiden selkeän roolijaon, toimien eritellyt rahoituslähteet ja toimenpiteiden vaikutusten arvioinnin.

Suomalaisilla todella on vahva tuki köyhyyden ja eriarvoisuuden poistamiselle maailmasta. Se, mikä Kehityspolitiikan ylivaalikautisesta selonteosta jää mainitsematta on, että **suomalaiset kantavat erityisesti huolta tyttöjen ja naisten asemasta.**

Sukupuolten tasa-arvo edellytys kaikelle kestäväälle kehitykselle – sukupuolen huomioiva data edellytys tavoitteen saavuttamiselle

Naisten ja tyttöjen oikeuksien ja tasa-arvon edistäminen on kriittistä kaiken kestäväen kehityksen saavuttamiselle. Tämän tulisi käydä läpileikkaavasti ilmi kautta selonteon. Ei siis riitä, että naisten ja tyttöjen oikeudet kirjataan mukaan pelkästään omana tavoitealueenaan.

Muita kehityspolitiikan päätavoitealueita selonteossa ovat koulutus, kestävä talous ja ihmisarvoinen työ, rauhanomaiset ja demokraattiset yhteiskunnat, ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuus sekä luonnonvarojen kestävä hallinta ja käyttö. **Sukupuolten tasa-arvon merkitys kaikkien näiden tavoitteiden toteutumiselle on kriittistä.**

Selonteossa mainitaan sukupuolten tasa-arvo myös Suomen kehityspolitiikan läpileikkaavana tavoitteena, mutta **sukupuolta ei tarkastella kuitenkaan kattavasti läpi koko asiakirjan.** Siitä johtuen selonteosta ei välity ymmärrys siitä, miksi ja kuinka kriittisessä asemassa naisten ja tyttöjen oikeudet ovat Suomen kehityspolitiikan tavoitteiden toteutumisen kannalta.

Selonteossa käsitellään aiheita yleismaallisesti, mutta ei huomioida sitä, miten naisten ja tyttöjen asema on järjestelmällisesti vielä keskiarvoakin heikompi kaikilla elämän osa-alueilla. **Sukupuolten välisiä eroja ja niiden vaikutuksia ei selonteossa mitenkään tunnisteta.**

Se, että kehityspolitiikan ylivaalikautinen selonteko käsittelee maailman haasteita ja mahdollisuuksia ja niihin puuttumista **sukupuolisokeasti** on aineiston yksi suurimmista haasteista. **Sukupuolineutraalit lähestymistavat itse asiassa ylläpitävät naisten syrjintää**, ja siksi sukupuolten tasa-arvo on kiireellisesti sisällytettävä kaikkiin toimintaperiaatteisiin, menettelytapoihin ja ohjelmiin. Samalla tavalla on tärkeää huomioida myös **moniperustainen syrjintä** ja miten myös muut tekijät, kuten toimintakyky, ihonväri, ikä, seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli-identiteetti vaikuttavat tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja kestäväen kehityksen toteutumiseen.

Sukupuolten epätasa-arvo tulee tehdä näkyväksi sukupuolen huomioivalla datalla ja sen keruulla, jotta ongelmaan voidaan todella puuttua. Siksi **on ensiarvoisen tärkeää, että Suomen kehityspolitiikassa ja sitä koskevissa asiakirjoissa huomioidaan naisten ja tyttöjen asema kaikilla elämänalueilla ja olemassa olevaa dataa aiheesta hyödynnetään** – samalla kun tietoa on myös saatava lisää. **Jos naiset ohitetaan teksteissä ja tilastoissa, ohitetaan puolet väestöstä.**

Kyseessä on kriittinen asia. Kestäväen kehityksen tavoiteohjelma **Agenda2030 ei voi toteutua, elleivät naisten oikeudet toteudu. Sukupuolten välinen tasa-arvo ja naisten oikeudet liittyvät niin perustavanlaatuisesti kehityksen tavoitteluun**, että ne on nostettu paitsi **omaksi tavoitteekseen** (tavoite 5), myös koko kestäväen kehityksen ohjelman **läpileikkaavaksi teemaksi** (noin 30 alatavoitetta). Taustalla on ajatus siitä, että sukupuolten välisellä tasa-arvolla ja naisten oikeuksilla on itseisarvonsa, mutta sillä on myös huomattavia kehitysvaikutuksia koko yhteiskunnassa. Esimerkiksi naisten koulutus parantaa tutkitusti koko perheen hyvinvointia. Lisäksi naisten ja tyttöjen tasa-arvoinen osallistuminen sekä yhtäläiset lailliset ja taloudelliset oikeudet miesten ja poikien kanssa takaavat, että kaikkien voimavarat käytetään tehokkaasti yhteiskuntien kehittämiseksi kestäväällä tavalla.

Esimerkiksi:

Köyhyys, syrjintä ja hyväksikäyttö vaikuttavat edelleen suhteettomasti naisiin. Aineisto puhuu köyhyydestä, mutta ohittaa tosiasian, että valtaosa maailman köyhistä on juuri naisia. Naiset ovat edelleen miehiä köyhempiä, lukutaidottomampia, eikä heillä ole tasaveroisia mahdollisuuksia saada terveydenhoitoa, koulutusta tai osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. **Mikäli naiset voisivat osallistua työmarkkinoille tasa-arvoisesti miesten kanssa, globaaliin bruttokansantuotteeseen voitaisiin lisätä jopa 26 prosenttia.** Tästä näkökulmasta on erikoista, että läpi tekstin **sukupuoli on häivytetty sisällöstä pois, vaikka juuri se on keskeisin kehitykseen myönteisesti vaikuttava seikka.**

Globaalisti **naiset ansaitsevat 24 prosenttia vähemmän kuin miehet.** Jopa 75 prosenttia maailman naisista työskentelee informaalilla sektorilla, ja naiset vastaavat valtaosasta palkatonta hoivaa. Naiset omistavat 10 prosenttia pienistä ja keskisuurista yrityksistä epävakaisissa ja konflikteista kärsivissä maissa ja muissa kehittyvissä maissa osuus on alle 30 prosenttia.

Naisten itsenäinen toimeentulo on edellytys sukupuolten tasa-arvolle, köyhyyden loppumiselle ja osallistavalle talouskasvulle. Naiset kohtaavat sukupuoleen kohdistuvaa syrjintää, jonka takia naiset joutuvat usein epävarmoihin ja matalapalkkaisiin työpaikkoihin, ja he edustavat vain pientä vähemmistöä johtotehtävien paikoista. **Naiset vastaavat valtaosasta maailman palkattomasta hoitotyöstä kodeissa.**

Afrikassa jopa 90 prosenttia elinkeinosta tuotetaan maan kautta, mutta **naiset omistavat maasta alle 10 prosenttia**, esimerkiksi Malissa vain 3 prosenttia. Maa- oikeudet edistävät sukupuolten välistä tasa-arvoa ja naisten taloudellista vaikutusvaltaa sekä poistavat köyhyyttä ja nälkää. Naisten maa- oikeudet ovat avainkysymys ihmisoikeuksien kannalta globaalisti. Maa- oikeuksien puuttuminen hidastaa myös muiden naisten oikeuksien etenemistä.

Selonteossa puhutaan **koulutuksen** tarpeellisuudesta, mutta ei sanoiteta, että kaikkein köyhimmat tytöt jäävät yhä jälkeen pojista: **75 prosenttia sellaisista lapsista, jotka eivät ole koskaan ollut käyneet koulua, ovat tyttöjä.**

Kyse on isosta asiasta, sillä tyttöjen lukutaidolla on suuri vaikutus yksilön, ja myös perheen ja yhteisön hyvinvointiin. Lukutaitoisten naisten tyttölapset pääsevät todennäköisemmin kouluun kuin lukutaidottomien. Lisäksi lukutaito edistää naisten toimeentuloa, johtaa parempaan lasten ja äitien terveyteen ja tukee seuraavien sukupolvien tyttöjen mahdollisuuksia koulutukseen. Lisäksi tytöistä, jotka ovat käyneet koulua, kasvaa naisia, jotka osallistuvat aktiivisemmin maansa sosiaaliseen ja poliittiseen elämään kuin kouluttautumattomat. **Tytttöjen koulutus aloittaa positiivisen ketjureaktion, josta hyötyvät kaikki.**

Pandemia on lisännyt köyhyyttä, ja sen seurauksena tytöt joutuvat menemään töihin tai tulevat pakotetuksi avioliittoon hyvin nuorina. On arvioitu, että **yli 11 miljoonaa tyttöä ei palaa kouluun COVID-19-kriisin jälkeen**. Yli 54 prosenttia tytöistä, jotka eivät ole virallisen koulutuksen piirissä maailmanlaajuisesti, elävät kriisiolosuhteissa.

Koronapandemiasta puhuttaessa selonteko ei ota huomioon, että se on **heikentänyt erityisesti ja entisestään naisten asemaa**. Vaikutukset ovat olleet järjestyttäviä: esimerkiksi lapsiavioliitot ovat lisääntyneet, taloudellinen tilanne ja seksuaaliterveyspalvelujen saatavuus heikentynyt, teiniraskaudet ja sukuelinten silpominen lisääntynyt. Koronakriisi on myös lisännyt naisten kokemaa väkivaltaa varjopandemiana.

Koronapandemian myötä jopa 47 miljoonaa tyttöä ja naista on vajonnut köyhyysrajan alapuolelle. Lisäksi naisilla on **27 prosenttia korkeampi riski kokea ruokaturvattomuutta kuin miehillä**, mikä korostuu entisestään pandemian aikana.

Pandemia osoitti talouksien ja demokratioiden epätasa-arvoisuuden ja vahingoittavuuden ja juuri naisten työpaikkojen haavoittuvuuden. Talouden tulee tukea naisten toimeentuloa. Sosiaalisen tuen järjestelmiä tulee vahvistaa, ja naisia tulee tukea, jotta he voivat harjoittaa elinkeinoaan virallisen talouden sektorilla. Lisäksi hoivan tulee olla kestävä ja oikeudenmukaisen talouden keskiössä. Maailma on tunnistanut hoivatyön välttämättömäksi kriisissä. Nyt on aika antaa tunnustusta tälle työlle myös konkreettisilla toimilla, jotka tukevat ja palkitsevat hoivatyöstä oikeudenmukaisella tavalla. Tärkeässä pandemian jälkeisessä uudelleenrakennuksen keskiössä ovat myös sukupuolioikeudenmukaiset siirtymät vihreämpään tulevaisuuteen. Tarvitaan uusia vihreitä työpaikkoja naisille sekä investointeja kestäväan energiaan ja maatalouteen, jotta taloudet olisivat tulevaisuudessa oikeudenmukaisempia ja kestävämpiä.

Maailmanlaajuinen humanitaarisen avun tarve on ennätysmäisen suuri. Humanitaarisen avun globaali rahoitus ei ole pysynyt kasvavien tarpeiden vauhdissa, vaan kuilu tarpeiden ja rahoituksen välillä on entisestään kasvanut. Koronapandemia lisäsi avun tarvetta entisestään. Pääsihteeri Antonio Guterres muistuttaa, että jokaisessa humanitaarisessa kriisissä naisten oikeuksien kehitys ei ole vain pysähtynyt - se liikkuu taaksepäin. **On tärkeää tiedostaa, ketkä ovat määrittelemässä sitä millaista humanitääristä apua**

kullakin alueella annetaan. Naisten pitää saada osallistua näihin ryhmiin ja myös olla mukana toimittamassa humanitaarista apua, jotta se tavoittaa myös naiset.

Epävakaissa ja konflikteista kärsivissä maissa syntyvyys on keskimäärin viisi lasta yhtä äitiä kohden. Arviolta 60 prosenttia ehkäistävissä olevista äitiyskuolemista tapahtuu humanitaarisissa kriiseissä tai hauraissa ympäristöissä, joissa vain 20 prosenttia maailman väestöstä asuu. Esimerkiksi Syyrian pakolaisleireillä vain puolet raskaana olevista naisista pääsi äitiysterveystenhuollon piiriin. Jemenissä raskaana olevat naiset eivät useinkaan pääse turvallisesti äitiyspalveluihin, ja **yksi nainen kuolee synnytykseen kahden tunnin välein.** Vuonna 2013 turvallisuusneuvosto hyväksyi pääsihteerin suosituksesta yksimielisesti päätöslauselman, jossa se totesi, että seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluita on oltava saatavilla ilman syrjintää kaikille, myös raiskauksesta aiheutuneiden raskauksien osalta.

UNHCR:n operaatioiden saatavilla olevien vuoden 2020 väestötietojen pohjalta on todettu, että **naisten osuus kaikista kriisien takia maan sisällä siirtymään joutuneista oli keskimäärin 52 prosenttia – 57 prosenttia.** Suurin naisten osuus oli Sudanissa, Malissa, Ukrainassa ja Tšadissa. Siitä huolimatta, että naiset ja tytöt edustavat suurinta osaa siirtymään joutuneista ja samalla heihin kohdistuu suhteettoman sukupuoleen perustuvaa syrjintää ja väkivaltaa, peruspalvelujen saantivaikeuksia ja ruokaturvaa, heidän edustuksensa pakolaisleirien johtorakenteissa edelleen puutteellista. UNHCR:n mukaan naisten osallisuus johdossa on jopa vähentynyt viime vuonna ja **naisjohtoisuus onkin merkittävä puute humanitaarisessa päätöksenteossa.** Muita jäljellä olevia puutteita ovat tasa-arvoasiantuntemuksen johdonmukaisen saatavuuden ja resurssien puute hätätilanteissa.

Ankarimmin ilmastomuutoksen vaikutukset iskevät naisiin. **Maasta riippuen Afrikan naisista 48–78 prosenttia kärsii ilmastomuutoksen seurauksista arjessaan.** Esimerkiksi, moni somali joutuu lähtemään pakolaiseksi kotimaansa sisällä, ja näistä maan sisäisistä pakolaisista neljä viidestä on naisia. Pakolaisuus on heille turvallisuutta merkittävästi heikentävä tekijä, sillä poikkeusolosuhteissa naisilla on suuri riski joutua esimerkiksi väkivallan tai raiskauksen uhriksi.

Ilmatoon liittyvät hätätilanteet aiheuttavat erityisiä haasteita naisille: toimeentulon menetyksiä, painetta muuttoliikkeeseen, merkittäviä häiriöitä terveydenhuoltoon ja henkeä pelastaviin seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluihin sekä lisäystä sukupuoleen perustuvassa väkivallassa ja haitallisissa käytännöissä.

Puhuttaessa **demokratiasta ja oikeusvaltioista, naisten vähäinen määrä päätöksenteon paikoilla sivuutetaan täysin.** Maailmanlaajuisesti ollaan vielä hyvin kaukana naisten tasa-arvoisesta osallistumisesta politiikan ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen saralla. **Naisten osuus johtavissa asemissa on edelleen merkittävästi alhaisempi kuin miesten ja naiset ovat yhä aliedustettuina päätöksenteossa.** Esimerkiksi syyskuussa 2021 vain noin 10 prosenttia maailman valtioista on naisen johtamia ja 119 maassa ei ole koskaan ollut naisjohtajaa. Kaikista ministereistä ainoastaan 21 prosenttia on naisia. Edelleen noin 75 prosenttia kaikista maailman parlamenttipaikoista kuuluu miehille.

Oikeusvaltiodiskurssiin kuuluu myös naisten oikeuksiin tiivistä liittyvä rankaisemattomuuden teema. Suomen tulee kaikilla kansainvälisen yhteistyön tasoilla olla vahvasti tuomassa muutosta siihen, että **konflikteissa tehdyissä seksuaalirikoksissa ja ihmiskaupassa vallitsee lähes totaalinen rankaisemattomuuden ilmapiiri.**

Ihmiskauppaa käsiteltäessä selonteko ei huomioi mitenkään, että **jokaisesta kymmenestä ihmiskaupan uhrista viisi on naisia ja kaksi tyttöjä.** Ihmiskauppa lisääntyy merkittävästi talouden jyrkän supistumisen

jälkeen. Esimerkiksi YK vahvisti, että Venezuelassa oli vuosina 2008–2015 yhteensä 75 ihmiskaupan uhria, mutta vuosina 2016–2018 yli 600. Naisten ja tyttöjen sieppaukset ovat olleet yksi osatekijä väkivallan lisääntyneessä maassa.

Selonteko vakuuttaa ihmisoikeuspuolustajien suojelua. Kutienkin, **juuri naisihmisoikeuspuolustajien suojelussa kansainvälinen yhteisö on totaalisen epäonnistunut.** Vuonna 2020 OHCHR vahvisti ennen näkemättömän määrän naispuolisten ihmisoikeuksienpuolustajien, toimittajien ja ammattiyhdistysaktivistien murhatapauksia. Luvut ylittävät vuosien 2018 ja 2019 raportoidut luvut. Monia on uhattu ja ahdisteltu ja tiedot hyökkäyksistä ovat puutteellisia sillä naisjohtajat epäroivät raportoida uhkauksista, koska ne ovat luonteeltaan erittäin herjaavia ja koskevat tyypillisesti heidän henkilökohtaista elämäänsä. Koronapandemia pakotti monet naisaktivistit siirtymään verkkoalustoille, mikä on altistanut heidät digitaalisille turvallisuusriskeille (digital security risks) samaan aikaan, kun hallitukset laittoivat käytäntöön laajoja digitaalisia valvontatoimenpiteitä (digital surveillance measures). Front Line Defendersin mukaan **ne ihmisoikeuksien puolustajat, jotka joutuivat eniten hyökkäyksien kohteeksi, toimivat aktiivisesti juuri naisten oikeuksien, maa-oikeuksien, alkuperäiskansojen oikeuksien ja LGBTIQ oikeuksien parissa.**

On arvioitu, että yli miljardilla ihmisellä maailmassa on jonkinlainen **vamma. Keskimääräinen esiintyvyys yli 18-vuotiaiden naisten väestössä on 19,2 prosenttia verrattuna miesten 12 prosenttiin. Tämä on noin 1/5 naisista. Matalan ja keskitulotason maissa 3/4 vammaisista henkilöistä arvioidaan olevan naisia.** Vammaisuus on korkeampi syrjäytyneissä väestöryhmissä ja maaseutualueiden ihmisissä. Köyhyys ja syrjäytyminen yhdistyvät, kun sukupuoli ja vammaisuus leikkaavat toisiaan. **Vammaiset naiset ja tytöt kohtaavat useita esteitä oikeuksiensa toteuttamiseksi, ja heidän asemansa on vammaisia miehiä huonompi.** Vammaisuus, sukupuolten epätasa-arvo ja syrjintä liittyvät toisiinsa tiiviisti. Vaikka merkittävä osa naisista ja tytöistä syntyy vammaisina, toiset vammautuvat esimerkiksi sukupuoleen liittyvien riskien seurauksena: synä ovat esimerkiksi seksuaalisen ja lisääntymisterveyspalvelujen saatavuuden puute, altistuminen väkivallalle ja haitallisille käytännöille ja kodissa tapahtuvalle sukupuoleen liittyvän epätasa-arvoisen resurssien jaolle. Globaalisti vammaisilla naisilla ja tytöillä on kahdesta kolmeen kertaa todennäköisempää päätyä lapsena avioliittoon, tulla raskaaksi alaikäisenä ja joutua sukuelinten silpomisen kohteeksi kuin ei-vammaisilla. Aivan kuten köyhyyden ja vammaisuuden välillä on vahva yhteys, niin on myös terveyden, sukupuolen ja vammaisuuden välillä. Esimerkiksi huono äitiysterveystienhuolto on merkittävä syy naisten vammaisuuteen. Vammaisiin tyttöihin ja naisiin kohdistuu seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa useammin, se on monimuotoisempaa ja kestää pidemmän aikaa kuin vammattomien naisten kokema väkivalta.

Ylivaalikautinen selonteko alleviivaa **kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksien parantamista.** Kun valtion tuki puuttuu tai se on riittämätöntä, naiset joutuvat turvautumaan ennen kaikkea paikallisiin järjestöihin. Huomioitavaa on, että hauraissa tai konflikteista kärsivillä alueilla **naisten oikeusjärjestöille ja -liikkeelle ohjautuva avun osuus on vain 0,4 prosenttia kaikesta kahdenvälisestä tuesta. Tilanteeseen ei ole tullut muutosta sitten vuoden 2010.** Myös maailmanlaajuisen avun rakenne vaikeuttaa ruohonjuuritason järjestöjen rahoituksen saatavuutta. Tämä kahdenvälinen apu naisten kansalaisjärjestöille hauraissa tai konflikteista kärsivillä alueilla oli vain 179 miljoonaa dollaria. **Naisvetoisten kansalaisjärjestöjen rahoituksen hauraus on pandemian aikana lisääntynyt huomattavasti. Tänä vuonna yli 80 prosenttia kriisien eturintamassa työskentelevistä paikallisista kansalaisjärjestöistä ilmoitti, että niiden organisaation olemassaolo oli vaarassa rahoituksen puutteen vuoksi. Viime vuonna vastaava luku oli 30 prosenttia.**

Kehitysrahoituksen tulee olla vähintään 0,7 % bruttokansantulosta. Suomella tulee olla kehitysrahoituksen hallituskaudet ylittävä tiekartta ja ohjaavat periaatteet, jotta se voi ylläpitää

uskottavuutensa kansainvälisenä toimijana. On myös kriittistä tarkastella, mihin ja millä periaatteilla rahoitus kohdentuu. Vähiten kehittyviin maihin tulee suunnata 0,2 %:n BKTL:stä. **Kehitysrahoitusta suunnattaessa tulee aina arvioida sukupuolivaikutukset.**

On tärkeää, että Suomi toteuttaa EU:n tasa-arvoa edistävän toimintasuunnitelman mukaisesti tavoitetta, jonka mukaan **sukupuolten tasa-arvon tulee olla joko merkittävä osa tai pääasiallinen tavoite 85 prosentissa kaikista uusista ohjelmista ja hankkeista.** Tästä tavoitteesta ei saa tinkiä.

Monenkeskisen yhteistyön roolia alleviivataan selonteossa paljon. **Monenkeskisen yhteistyön rahoitus ei saa olla tempoilevaa. Esimerkiksi joulukuussa 2021 YK:n tasa-arvojärjestö UN Women ei ole edelleenkään saanut vuoden 2021 yleisrahoitusta Suomelta. Näin toimiessaan Suomi ei edistä politiikkajohdonmukaisuutta, pitkäjänteisyyttä tai strategista otetta, vaan päinvastoin.** YK-järjestöistä juuri UN Women edistää tyttöjen ja naisten asemaa. Yleisesti Suomi tunnetaan systemaattisena, pitkäjänteisenä ja sitoutuneena rahoittajana. Tämä rahoituksen epävarmuus UN Womenin yleisrahoituksen 2021 kanssa ei ylläpidä tätä kuvaa.

Selonteossa kerrotaan, että Suomen kehityspolitiikan työtä ohjaavat ”myös mm. humanitaarisen avun linjaus, kansalaisjärjestölinjaus, verotus ja kehitys -linjaus, ihmisoikeusperustaisuutta ja läpileikkaavia tavoitteita koskevat ohjeet sekä jäljempänä mainitut kotimaisia ja ulkomaisia kumppanuuksia koskevat linjaukset ja suunnitelmat”. **Jotta selonteko pysyisi johdonmukaisena olisi tärkeää, että työtä ohjaisi myös naisten asemaa ja tasa-arvoa määrittävät linjaukset.**